

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה אב בחכמה" (רש"י)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת נצבים תשפ"ב • שנה ב' - גליון צ"ב • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס
 שבת קמ.

**כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה
 עמנו היום** (כט, ד).

מזלם של עבד וגו' היה בהר סיני

בגמרא שבת (קמז), בשעה שבא נחש על חוה, הטיל בה זיהומא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, גרים מאי (שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמתן, רש"י). אמר ליה אף על גב דאינהו לא הוו - מזליהו הוה (בסני), דכתבי' את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ד' אלקינו ואת אשר איננו פה' וגו'.

כזה שבועות ולט, שכן מציינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל, אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם, אלא על דעת המקום ועל דעת, שנאמר (כט, יג-יד) 'ולא אתכם לבדכם וגו', כי את אשר ישנו פה' אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידים להתגייר מניין, תלמוד לומר 'ואת אשר איננו'.

ועיני ריב"א על התורה פרשת משפטים (כא, ב ד"ה כי תקנה עבד), דכתב: פירש רש"י (שם ד"ה כ), עבד שהוא עברי כו', או אינו אלא בעבד כנעני כו'. וקשיא, היכי סלקא דעתך שעבד כנעני יהא נרצע (ראה שם שם, ו), הא אמרינן (קידושין כב:) און ששמעה בסניי 'כי לי בני ישראל עבדים' (ויקרא כה, נה) כו', והעבד כנעני לא שמע, עכ"ל. ואין הקושיא מובנת, דהא עבד כנעני כגו ומזליהו הוה, ושפיר שמע'.

אוצרות יוסף
 דרשת שבת שובה, דרשג

**כי המצוה הזאת וגו' לא נפלאה הוא מן אלהים
 דחקה הוא. כי קרוב אלך וגו'** (ל, יא; ד).

תשובה וחרטה מועילה

כי מתחלה לא עשה בדעת שלימה

עיין ברמב"ן (פסוק יא), דפירש כוונת הכתוב על מצות תשובה.

והנה בעקרים (מאמר ד פרק כו ד"ה יקרה) חקר, איך מועיל תשובה וחרטה, הרי מה שנעשה - נעשה. וכתב דמה

שמתחרט מורה דגם מתחלה לא עשה בדעת שלם, דמה שאדם עושה בדעת שלם אין מתחרט עליו, עיין שם בשם הפילוסוף, דפעולות השכל לא יקבלו החרטה, עיין שם היטב. וזה מבוואר באמת גם בש"ס נדרים (ט), דמי שנוזר בדעת שלם אין מתחרט, עיין שם בהך דשמעון הצדיק, עיין שם היטב. וכן בתוספות זבחים (ג. ד"ה כתב), עיין שם בהך דשם דמה שישנו ונמלך ואחר כך מצאו בן עירו כו', דכתבו דמנמלך הוי הוכחה שמידי לא כתבו בהחלטה לאשתו, עיין שם היטב.

**חזרה תוך כדי דיבור מועיל
 שמוכיח שהמעשה היה בטעות**

ונראה, דהיינו טעמא דמהני חזרה תוך כדי דיבור בכל התורה מלבד פְּמִקְדָּשׁ כו' (עיין נדרים פז). והר"ן (שם ד"ה והלכתא) כתב, דמניח לעצמו חזרה תוך כדי דיבור, מלבד במקדש כו' דהם דברים גדולים - עושה מיד רק אחר התיישבות גדול, ואין צריך להניח לעצמו חזרה.

ולדרכנו יש לומר, דהחזרה מוכחת שמידי לא עשה בדעת שלימה, דאם לא כן לא היה חוזר, ועל כן מהני חזרה, דאגלאי מילתא למפרע דעשה הדבר שלא בדעת שלם (עיין רמב"ם הלכות שבועות פ"ב ה"ז; קצות החושן סימן רנה ס"ק ב), והוי כשוגג וטעות דחזור (עיין גיטין יד; וראה גליוני הש"ס נדרים שם ד"ה ר"ן).

**חזרה אחר כדי דיבור יתכן שהמעשה
 היה ברצון - אלא ששכח הטעם**

ורק אחר כדי דיבור, ויכל להיות דשכח הטעם שבעבורו עשה, ואילו היה זוכרו היה רוצה גם עתה, וכמבואר בכתובות (לג) דמשום הכי בעינן התראה תוך כדי דיבור, דאחר כדי דיבור שייך 'אישתלי'. ועיין תוספות סנהדרין (פז ד"ה מניין) דיש לימוד מקרא אהצרכת התראה תוך כדי דיבור, עיין שם, וצריך לומר דדרשינן טעמא דקרא, דהוא מטעם 'אישתלי'.

ועל כל פנים, כיון דאחר כדי דיבור שייך 'אישתלי', לכן לא מהני חזרה - רק תוך כדי דיבור, דאחר כך יש לחוש ששכח הטעם כנ"ל. ואך במקדש ומגורו כו' - דברים גדולים דסתמייהו עיקר רק אחר התיישבות גדול, אין אומרים מכח החזרה דעשה מיד שלא בדעת שלם, ועל כן מהני חזרה תוך כדי דיבור בכל התורה חוץ ממקדש ומגורו כו', ודו"ק.

ונחזור לענייננו, דנראה דהיינו טעמא דמהני תשובה וחרטה על החטא, דעל ידי החרטה אגלאי מילתא למפרע

דמיד לא עשה בדעת שלם והוי כשוגג, ולכן נחשב למפרע שגגות (עיין רש"י יומא פז. ד"ה דמעיקרא). ואף דאחר כדי דיבור יש לספק להיפוך - דשכח כו' כנ"ל, ואילו ידע עתה והיה לו זה הרעיון וליבא שבשעת עשיה, אולי עדיין היה רוצה. זה אינו, דזה שייך רק בעסקי רשות - דאין לבטל קניין כו' מספק כנ"ל, ומה שאין כן גבי חטא אית לן להיפוך - לאוקמיה אחזקת כשרות (עיין רמב"ם הלכות קדוש החדש פ"ב ה"ב), דהוא חזקת הגוף בישראלי לומר דלא שכח כו', רק שמתחלה לא עשה בדעת שלם.

ובזה מובן מה שמבואר בראשונים דלא מהני תשובה בעכו"ם. ולהנ"ל מובן הטעם, דבעכו"ם הא ליכא חזקת כשרות (עיין ים של שלמה בימות פט"ו סימן יט), ודו"ק.

גליוני הש"ס
 שבת קפ.

לא בשמים הוא (ל, יב).

אם אליהו יברר ספיא דנינא

מצד דלא בשמים היא'

בגמרא שבת (קח), בעא מיניה מר בריה דרבינא מרב נחמן בר יצחק, מהו לכתוב תפילין על גבי עור של דג טהור. אמר ליה, אם יבא אליהו ויאמר. מאי אם יבא אליהו ויאמר, אילימא וכו', וברש"י: מאי אם יבא אליהו ויאמר, היתיר ואיסור אין תלוי בו, דלא בשמים הוא'.

צריך עיון מוגמרא סנהדרין (מח), ורבי מאיר - מספקא ליה אי תפיס כו', הילכך לא יגע בהן עד שיבא אליהו, ושם הוא ספיא דנינא, ואפילו הכי תלי ליה באליהו.

ואולי התם שאני, דלא אמר 'עד שיבא אליהו ויאמר', רק 'עד שיבא אליהו', והוא רק כאומר עד שיבוא משיח ויחיו המתים - דייהו אז משה ואליהו וכל חכמי תורה הגדולים, ויבררו כל הספיקות מדעתם, ואין הכוונה על בירור על ידי נבואה ורוח הקודש, ומה שאין כן כאן (בשבת) דאמר 'אם יבא אליהו ויאמר', משמע דהוא עצמו יודיענו כו'. ובבואה או ברוח הקודש, ועל זה שפיר קשה דלא בשמים היא'.

ואולם בלשון 'תיקו' רגילין לומר' דהוא נוטריקון 'ת'שבי' יתרח' קושיות ו'איבעיות'. ועיין משנה סוף עדיות (שם) דלא הוזכר שם ביאת אליהו כלל לעניין הודעת ספיא דנינא, רק לשאר דברים, עיין שם.

1 ראה **באר בשדה** - דנפס בירושלים תר"ו - פרשת משפטים ד"ה עזר, שאכן כתב על קושיא זו: "דכיון שהעבד כנעני חייב במצות שהאשה חייבת בהן (עיין מניחה ד), אם כן חשיב כמו גרים, וגבי גרים אמרינן בשבת קמו. דאף על גב דאינהו לא הוו בהרי סיני מזליהו הוה, ואם כן שפיר שייך גבייהו גם כן און ששמעה בסניי".

2 לשון הרמב"ן: "המצוה הזאת על התשובה הנזכרת, כי 'השבות אל לבבך' (א, א), 'ושבת עד' ד' אלקיך (שם ב), מצוה שיצוה אותנו לעשות כן, ונאמרה בלשון הבינוני, לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן, והטעם לאמר 'כי אם יהיה נדחך בקצה השמים' ואתה ביד העמים, תוכל לשוב אל ד' ולעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך, אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום, וזה טעם 'בפיך ובלבבך לעשותו', שיתוודו את עונם ואת עון אבותם בפייהם, וישובו בלבם אל ד' ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות, כאשר הזכיר (שם) 'אתה ובניך בכל לבבך'...".

3 אמר (רבי) שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, אלא אחד פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב

4 רואי וקווצותיו סודרות לו לתתלים, אמרתי לו בני מה ראתה להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעיירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחו עלי צרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו, רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. מיד עמדתי ונשקתי על ראשו, אמרתי לו בני כמון ירבו נוורי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר 'איש כי יפלא לנדוד נזר נזיר להזיר לה'".

5 המשרן לשונו: "ועל כן אי אפשר להקניין וכדומה עשה להתבטל מכח ספק הנוגד על ידי החזרה, דאין ספק מוציא מידי ונדאי (עיין פסחים ט)."
6 המשרן לשונו: "ועיני בני יששכר (סין מאמר ב אות ה: שם שפיר מאמר ד אות כז) **וערבי נחל** (שבת שובה דרש ב ד"ה ואקדים - ד"ה והוא) שהאריכו בוה", וראה **תפארת יוסף** פרשת בראשית עמוד עה הערה רנו, מה שהערנו בזה [ואולי כוונת רבינו בציונו ל"ראשונים", לדברי **אברבנאל** יג, ג ד"ה ומה, וצריך עיון].
7 בדרוש זה האריך רבינו בכמה דרכים, מדוע תשובה מועילה רק

ביאור ענין יומא אריכתא

של שני ימים טובים דראש השנה אציע דברי התנא דבי אליהו זוטא (פרק כב) וז"ל: מפני מה נקנת קורת רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכיפורים, כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו כו', וכנגד עשרת הדברות שקיבלו ישראל כסיני כו', עכ"ל. ומבואר דעשרת ימי תשובה הם נגד עשרת הדברות.

וראיתי ביערות דבש (ח"ב דרוש א ד"ה ולכן) דכתב בן מסברא דנפשיה. וכתב שם דהיינו טעמא דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא (עיי' ביצה ד;), והיינו משום דהם נגד שתי דברות הראשונות - 'אנכי ולא יהיה', דביבור אחד נאמרו (מכילתא פרשת בשלח מסכת דשירה פרשה ח ד"ה דבר אחר), ועל כן גם שני הימים הם יומא אריכתא, ודו"ק, עד כאן תוכן דבריו, עיי' שם.

עשי"ת כנגד עשרת הדברות ממטה למעלה

ואולם לדעתנו הנה יש לי לומר בזה דרך אחר. וזה, דמה שמבואר בתנא דבי אליהו זוטא דעשרת ימי תשובה הם נגד הו"ד דברות, הכוונה דהם נגד הו"ד דברות ממטה למעלה.

וזה, דעשרת הדברות - הנה כל דיבור הנאמר בתחלה, הוא קודם במעלה על שנאמר אחריו, וכמו שאמרנו כבר דהנוכר בתחלה הוא עניין מעלה על הנוכר אחר כך - כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה (עיי' ברכות מא:). ועל כן בעשרת ימי תשובה דהוא זמן תשובה, והשב - הרי היה מרוחק ויורד, והוא שב ועולה אל השם יתברך, אם כן הרי שוב ועלייתו הוא ממטה למעלה, ומשיג בתחלה מדריגה הקטנה ואחר כך הגדולה ממנה, ואחר כך עוד היותר גדולה, ועל כן משיגין תחלה לדיבור 'לא תחמוד' (שמות כ, יד) ולא תתאוה' (דברים י, יח), ואחריו לדיבור 'לא תענה' (שמות שם, יג; דברים שם, יז) הקדום וגבוה ממנו, וכן כסדר, ודו"ק הטיב.

יום שני של ר"ה כנגד 'לא תענה'

ואם כן, לפי סברתנו זאת אשר היא נראית בעינינו בסייעתא דשמיא, הנה נמצא יום שני דראש השנה - שהוא יום שני דימי תשובה, הנה הוא נגד דיבור השני ממטה למעלה - היינו דיבור 'לא תענה'.

ומובן גם כן בזה עניין מה דשני ימי ראש השנה הם יומא אריכתא, וזה, דיום ראשון דראש השנה הוא יום התחדשות בריאת העולם - זה היום תחלת מעשיך' (תפלת מוסף לראש השנה). והנה יום שני דראש השנה הוא נגד דיבור 'לא תענה'.

זהירות מעדות שקר - עדות על הבריהא

והנה מבואר בירושלמי בברכות (פ"א ה"ה), דקריאת שמע הוא נגד עשרת הדברות, וחושב שם 'לא תענה' נגד 'אני ד' אלקים', וז"ל הירושלמי שם בזה: 'לא תענה ברעך עד שקר' (שמות כ, יג) - 'אני ד' אלקים' (במדבר טו, מא) כו'. אמר רבי לוי, אמר הקדוש ברוך הוא, אם העדת לחבירך עדות שקר, מעלה אני עליך כאילו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ, עכ"ל הירושלמי. ואם כן הרי מדה טובה מרובה (עיי' יומא עו), והוי הזהירות מעדות שקר - עדות והכרה שהקדוש ברוך הוא ברא שמים וארץ.

יום שני דר"ה זמן הכרת הבריהא שביום הראשון

ועל כן, יהוה העניין דיום שני דראש השנה, דעניינו דיבור 'לא תענה ברעך עד שקר' - זהירות מעדות שקר, שהוא עדות והכרה שהקדוש ברוך הוא ברא שמים וארץ.

פנינים ממשנת רבינו זיע"א בעניני ראש השנה

מתוך: אוצרות יוסף - דרשה לשבת שובה; מאמר לבנה ~

ועל כן, זהו העניין מה שהוא מתאים עם יום ראשון דראש השנה, דיום ראשון דראש השנה הוא זמן הבריהא, ויום שני דראש השנה הוא זמן הכרת הבריהא, שהאדם מעיד ומכיר שהשם יתברך ברא מעשה בראשית, ועל כן אלו שני הדברים - הבריהא והכרת הבריהא - מתאימים יחד ווודאי, כי כל הבריהא הנה היתה רק עבור ההכרה שיכירו הנבראים את הבריהא (עיי' רמב"ן פרשת בא יג, טז ד"ה ולפיכך) - 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו' (תפלת ראש השנה), 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי' (ישעיה מג, ז).

תכלית הבריהא - ההכרה שהקב"ה ברא את העולם

ועל כן אמרו בשבת (קט"ז), כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו' - כאלו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. כי אמירת 'ויכלו' הוא שמעיד על הקדוש ברוך הוא שברא העולם, ועיקר הבריהא היתה רק עבור זה, שיכירו בני אדם את כבודו יתברך כי הוא הבורא עולם יתברך, ואם כן נמצא שזה האיש שאומר 'ויכלו' ומעיד ומכיר את הבריהא שברא יתברך, הנה האיש הזה - בו נתקיים תכלית הבריהא.

המקיים תכלית הבריהא משתתף בבריהא עצמה

ונודע (עיי' מורה נבוכים ח"א פרק טט; תפארת ישראל פרק לו ד"ה ובגמרא), דהסבה התכליתית היא עצמה הסבה הפועלת, כי כל פועל עבור איזה תכלית שיהיה, הנה התכלית היא הסבה שבעבורו פעל, ולולי התכלית המכוון לא היתה הפעולה נפעלת, ואם כן הוא כאילו היה התכלית עצמו פועל הפעולה. ועל כן זה שמעיד ומכיר כו', שבו יש תכלית פעולת הבריהא דהוא ההכרה, הנה הוא עצמו משתתף בהפעולה, ועל כן הוא כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, ודו"ק הטיב מאוד.

ועל כן, זהו גם כן עניין התאמות יום ראשון דראש השנה - יום הבריהא - עם יום שני דראש השנה דבו הכרת הבריהא, כי הם מתאימים ומשתתפים יחד, כי הכרת הבריהא משתתפת בפעולת הבריהא - כל האומר ויכלו כאילו נעשה שותף במעשה בראשית, ודו"ק הטיב כי הוא נכון מאוד בסייעתא דשמיא.

משהלבנה מתכסה - אין משתבלת עדות נגד ישראל

והנה על פי דרכנו זה, יובן גם כן העניין דכתיב (תהלים פא, ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', דדרשו ז"ל (ראש השנה ת. ת) שהחודש - היינו הלבנה - מתכסה בו. ונראה מזה דעניין חג ראש השנה מוחיב כך שיהיה ביום כיסוי הלבנה דייקא, מדהוזכר עניין כיסוי הלבנה דייקא על החג, ולא נאמר בפשיטות שהוא ביום ראשון של החודש.

והנה הטעם בזה - שייכות כיסוי הלבנה אל עניין ראש השנה - יש לומר, דראש השנה הוא יום הדין (ראה שם טו), ובאים המקטריגים להעיד חלילה על חטאי ישראל - כמבואר בויקרא רבה (כא, ז), ועל כן הוקבע ביום כיסוי הלבנה דייקא, כי העדות על ישראל נוגע גם ללבנה, דישראל מונין ללבנה, ובחטאי ישראל חלילה - הלבנה

(ב המשך לשונו: 'ויש מעין דברים אלו במדרש (עיי' סמ"ג עשה מב ד"ה אמר הו'; וראה זוה"ק שופטים ערה), אבל בעניין ואופן אחר'.

ג) ראה עוד מה שכתב רבינו באוצרות יוסף מאמר לבנה פיסקא קיח-קכ.

ד) רבינו כתב שם פיסקא עג-עד: 'נודע (עיי' תיקון סקט טו; זוה"ק משפטים קט), כי על ידי חטאי ישראל חלילה נגרום בחינת קליפה ולבוש וכיסוי דסיטרא אחרא לכנסת ישראל דלעילא בחינת הלבנה

לוקה, כמבואר בסוכה סוף פרק השין (כט). ובפרקי רבי אליעזר (פרק ז) עיי' שם, ואם כן הלבנה הוא גם כן בעל דין.

ועל כן, מפאת שהלבנה מסתרת, ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין (עיי' בבא קמא קיב), על כן זה מקליש כח עדות המקטריגים ואי אפשר להתקבל העדות, ועל כן הוקבע ביום כיסוי הלבנה דייקא, לטובת ישראל, שלא תוכל העדות להתקבל, ודו"ק.

ביום ב' דר"ה הקטרוג נדחה משום עדות שקר

והנה עדיין תפול השאלה בזה, דהתינה ביום ראשון דראש השנה שהלבנה מסתרת, ומה שאין כן ביום שני דראש השנה הרי הוא גם כן דין עדיין (עיי' זוה"ק פתח פתח לרא), ואז כבר הרי אינה מסתרת, ואם כן מה העצה ביום שני, ולא הועילה תורה איפוא בתקנתה.

ואולם לדרכנו, גם ביום שני יש להם ניגוד. דבאמת כל עדותם שהם מעידים חלילה בחטאי ישראל, הוא הכל עדות שקר, כי 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיה ס, כא), וכל החטאים - רק מכונג הפרנסה ועול הגלות (ראה ברכות יז), והכל הוא אונס ושווג מטירוד הדעת מהתלאות - רחמנא ליצלן - מכל צד, 'כי לכל העות בשגגה' (במדבר טו, כו), וכל העדות שמעידים - הכל עדות שקר.

וזהו שאמר דוד המלך ע"ה במזמור ד' אורי וישעי' (תהלים פרק כו) המיוסד על ראש השנה ויום הכיפורים, וכמו שאמרו במדרש (שוחר טוב שם שם, ד) 'ד' אורי' - בראש השנה, 'וישעי' - ביום הכיפורים. וזהו שאמר במזמור הנ"ל (פסוק יב) 'אל תתנני בנפש צרי כי קמו בי עדי שקר ויפח חמוס', והכוונה על המקטריגים המעידים רע חלילה על ישראל, שקורא אותם במזמור הנ"ל 'צרים', וכמו שאמר (פסוק ב) 'בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו', ומבואר בויקרא רבה שם דהכוונה על המקטריגים הבאים להעיד רע בראש השנה על ישראל, עיי' שם, הרי דקורא למקטריגים הבאים להעיד כו' 'צרי ואויבי'. וכך במקרא הנ"ל 'אל תתנני בנפש צרי', גם כן הכוונה על המקטריגים הבאים להעיד כו', וזהו שאמר 'כי קמו בי עדי שקר', כי כל עדותם שמעידים רע על ישראל חלילה, הוא הכל עדות שקר.

ועל כן, רק ביום ראשון דראש השנה, הוא שצריך כיסוי הלבנה שלא תתקבל עדותם, מטעם אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין. ומה שאין כן ביום שני דראש השנה, דמדריגת היום הוא דיבור 'לא תענה ברעך עד שקר', על כן מדריגות ומהות היום עצמו מברייח אותם, ואין יכולים להעיד, ואין צריך עוד הסתר הלבנה, ודו"ק.

עמלק מכסה בחינת המלכות

ומצות תקיעת שופר לגלות הלבנה בחינת המלכות כבר הבאתי (אוצרות יוסף מאמר לבנה פיסקא סט) דרשתם ז"ל (ראש השנה ת. ת) 'תקעו בחודש שופר בכסה' וגו' (תהלים פא, ד), איזהו חג שהחודש מתכסה כו', היינו שהלבנה מתכסית, ותקיעת השופר מסרת הכיסוי.

והנה עניין כיסוי זה נראה דילמוד סתום מן המפורש. דמצנינו במקום אחר בברכות (ת. ת) 'לך ד' הממלכה' (דברי הימים א כא, יא) - זו מלחמת עמלק, הרי דקליפת עמלק מתנגד למלכות ובוזה הוא מלחמתו. והנה בתנחומא סוף תצא (סימן יא) איתא, וז"ל: כל זמן שזרעו של עמלק קיים, <<<

(שם חיי שרה קלא), והכיסוי ולבוש ההוא הנה הוא מפריד בינה ובין החמה דלעילא, בסוד הכתוב (ישעיה נט, ב) 'כי אם עונותיכם היו מבדילים לבין אלקים...'. וזה סוד כיסוי הלבנה דראש השנה (עיי' זוה"ק אמרו ק). וכאשר על ידי השופר - רוע החטאים מסתלק, אזי הקליפה נשברת, וכיסוי הלבנה חלף הלך לו (שם תצוה קפד), וסר איפוא המפריד בינה לבין החמה ומתייחדת עם החמה ייחוד גמור. וזהו 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו' (תהלים פא, ד), שדרשו ז"ל (ראה

א) באוצרות יוסף דרשה לשבת שובה פיסקא סה, כתב: "... מפאת היות דיבור 'אנכי' (שמות כ, ב) עשה הראשונה - שורש העניין, ודיבור 'לא יהיה' (שם שם, א) הלאו הראשון - שורש הלאוין, ועל כן כיון ד'אנכי' קודם ל'לא יהיה', על כן יש קדימה לכל עניין ששורשם ב'אנכי' על הלאוין ששורשם ב'לא יהיה', כרך דברכות (מא), כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה, וכוה במקומות רבות - דהנוכר תחלה יש לו קדימה אל הנוכר אחריו (ראה לגיוני הש"ס ברכות שם, ד"ה זה)...'

כאילו כנף מכסה את הפנים, אבד זרעו מן העולם - 'לא יִפְגֵּי עוֹד מוֹרִיךְ' (ישעיה ל, ט), עכ"ל. ובהיות התנגדות עמלק ומלחמתו הוא לעומת 'מלכות', נראה דענין כיסוי הפנים ידיה הוא כביכול גם כן בבחינה זאת.

ותדע עוד, כי אמרו בתנחומא (שם) אבד זרעו מן העולם - 'לא יכנף עוד מוריך', והנה אחרי 'לא יכנף עוד מוריך', נאמר (ישעיה שם) 'והיו עיניך רואות את מוריך', והנה בסוטה (טז): איתא, כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת כו', רבי אבהו אומר, משיביעים אותו מזיו שכינה, שנאמר 'והיו עיניך רואות את מוריך', עכ"ל הגמרא. וכבר ידענת (עיינין זוה"ק כי תצא רע"מ רפא: שערי אורה שער א, ווארשא תרגם דף ת.ח) כי שכינה היא מלכות, ואם כן מבואר דהאי 'והיו עיניך רואות את מוריך', היינו בחינת מלכות, ועליה כתיב 'ולא יכנף עוד מוריך', אם כן מבואר דבחינת כנף המכסה את הפנים הוא בבחינת מלכות. ואם כן לימוד סתום מן המפורש, דזהו גם כן ענין כיסוי הלבנה - בחינת המלכות, שעליו צריך לתקוע שופר לסלק הכיסוי, וכשנסתלק אזי הפנים מתגלים, וזהו 'אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניך הילכו' (תהלים פט, טו).

התנא סמך דיני שופר למלחמת עמלק שזו כוונת מצות שופר

ובזה תבין משנה ראש השנה (פ"ג משנה ז-ח), היה עובר אחורי בית הכנסת ושמוע קול שופר אם כיון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא, אף על פי שזה שמוע וזה שמע, זה כיון לבו וזה לא כיון לבו. 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' (שמות יז, יא), וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו', אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברין כו'. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כב, ח) 'עשה לך שרף' כו'. חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן כו'.

הנה, שבין דיני השופר הפסיק התנא בהך ד'והיה כאשר ירים משה ידו' כו' (עיינין רע"ב שם ד"ה ויהי). והכוונה כי תחלה אמר שצריך לכוון לבו, היינו הכוונה הסתמית לשמוע קול שופר, וכן לצאת ידי מצוה למאן דאמר (ראש השנה טז) מצוות צריכות כוונה, ועל כן סמך התנא לזה גם כן כוונה הפנימית של המצוה שהוא מלחמת עמלק לדברינו הנ"ל, וזהו דמייתי קרא ד'והיה כאשר ירים משה ידו' וגו', הכתוב במלחמת עמלק.

והנה, בהיות עמלק מכסה פני הלבנה, הנה הוא מפריד יחוד פני הלבנה עם החמה, וכבר הודעתך דמה שישאל מתחברים לו יתברך הוא בחינת יחוד תפארת ומלכות, וזהו בזמן שישראל מסתכלים כו' ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, אביהם דייקא ושבשמים דייקא - בחינת תפארת (עיינין זוה"ק בראשית לא; שם יתרו ז), ונעשה על ידי זה יחוד תפארת ומלכות, וזהו ביטול עמלק'.

השנה ח) איהו חג שהחדש מתכסה בו כו', והיינו להתקיעה נצרכת עבור כיסוי החדש והלבנה לסלק הכיסוי, וכנ"ל.
ה) כי החמה היא בחינת התפארת, ראה זוה"ק משפטים קטו: **ו)** ראה **אוצרות יוסף** מאמר לבנה פיסקא נג: 'נודע בחכמה (עיינין זוה"ק הקדמה ח: הם תרומה קנה) כי מצוות ומעשים טובים שישראל מסגלגין, הם כביכול קטושי השכינה הקדושה, שהיא ספירת המלכות (שם כי תצא רע"מ רפא), ובה היא באה אל המלך (שם פקודי רסא: תיקון תיקון כא טז) - ספירת התפארת (עיינין תיקון שם טז), ואומרת חזי במאי ברא איתאי לקמך (עיינין זוה"ק יקרא יא), ונעשה היחוד להמשיך שפע רב טוב אל העולמות כולם (עיינין שערי אורה שער א דף יב)'.
ז) **המשך לשוני:** 'ומאי דתנן נמי במשנה שם, כיוצא בדבר אתה אומר 'עשה לך שרף' כו', ביארתו גם כן בכתיב רמז שלי מה ענינו לתקיעת שופר, והוא מתאים ממש עם כוונת מלחמת עמלק הנ"ל, ויען הדברים ארוכים לכן אין כאן מקום ביאור, ואולי אביארו א"ה באשר יבוא'.

ישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

מעכ"ת חו"ר מכון 'אוהבי תורה'

בגליוני הש"ס פסחים ל"ח הביא ראה דיש מצוה של רשות לאכול מצה כל שבעה, דבגמרא שם איתא מצה של מעשר שני לדברי רבי מאיר אין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, ולדברי חכמים אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. אתרוג של מעשר שני לדברי רבי מאיר אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב, ולדברי חכמים אדם יוצא בו ידי חובתו ביום טוב. ולכאורה מה הטעם שלגבי מצה נקט הלשון 'בפסח' ולגבי אתרוג נקט 'ביום טוב', אע"ג דאין סוכות קרוי סתם יום טוב יותר מפסח, ומכח זה כתב להוכיח וז"ל: דבפסח יש נפקותא בכל הפסח גם בחול המועד למצוה עכ"פ, ואף דנקט 'ידי חובתו' זה אטו לילה הראשונה, אבל הנפקותא הרי היא בכל הפסח, דאם בא לקיים מצוה זאת לא יעשנה במצה של מעשר שני, ועל כן לא אמר 'ביו"ט' רק 'בפסח' - היינו כל הפסח ואפילו חוה"מ, ומשא"כ באתרוג הנפקותא רק ביו"ט, דאפילו בזמן הזה דלולב ניטל כל שבעה, מכל מקום 'לכס' הא לא בעינן רק בראשון, כמבואר ריש לולב הגזול, ועל כן שפיר נקט באתרוג 'ביו"ט' ובמצה 'בפסח', עכ"ל.

והנה בפשטות ראייתו צ"ע, דגבי מצה נקט כן משום שהוא הדין נמי לפסח שני שאינו יום טוב, וממילא אין כאן שום ראייה ממה שנקט 'בפסח' דאיכא מצוה כל שבעת הימים (ש"ר שהרש"ש בפסחים שם אכן ביאר הטעם שבמצה נקט הלשון 'בפסח' ולא 'ביום טוב', דבא לכלול בו פסח שני שדיניו בזה שוים לפסח ראשון). ודברי רבינו לכאורה צ"ע.

ויתכן ליישב שסבר רבינו כמש"כ **הצל"ח** בברכות (ל"ז: ד"ה ועוד נלע"ד) דכל פרטי דיני מצה כלחם עוני וכו' אינם בפסח שני, עיינין שם שהאר"י [ואף ששוב כתב (בד"ה ואם היה) דלבו מפפקק בחידוש זה והביא ראייה לסתור דבריו, אך ע"י הערות הגרי"ש אלישיב בברכות שם שדחה דחיתו של הצל"ח]. וראה **בזכר יצחק ח"א סי' פ'** אות ב' שכתב לחדש דכל הפסולים במצה כגון איסור טבל ומעשר שני וכדו' כולם נאמרו במצה הנאכלת משום חובת היום ד'בערב תאכלו מצות', אבל מה שצריך לאכול מצה עם הפסח משום 'על מצות ומוריים יאכלוהו' לזה כל מצה כשרה, עיינין ש היטב (ודבריו הובאו גם כן בספר **מקור ברוך** לתלמידו הגר"ג גינזבורג זצ"ל הי"ד ח"ב סי' י"ח כפי ששמעם מפיו, וציינין ג"כ להצל"ח בברכות ל"ז שהציע כן אמנם מטעם אחר ושוב נסתייג). ונמצא דבפסח שני דרק צריך לאכול מצה מדין 'על מצות ומוריים יאכלוהו' יוצא במצה של מעשר שני.

ולפי זה מצאנו יישוב לדברי רבינו, דס"ל נמי שבפסח שני יוצא במצה של מעשר שני (כדברי הצל"ח הראשונים, וכדעת הזכר יצחק), ועל כרחק דמה שנקט גבי מצה של מעשר שני 'בפסח' הוא משום דאיכא מצוה כל שבעה.

בידידות ובהערכה גדולה

משה יהודא פריד, ספאולא, ברזיל

[ראש כולל 'מאור התורה' ובעמח"ס 'עטרת שלום' ושא"ס]

לכבוד עורכי הגליון הנפלא 'אברך', ישאו ברכה מאת ה'.

הננו בזאת להכיר טובה ולהוקיר מאוד את המדור החדש 'יוסף לקח' שהוספתם לאחרונה בגליונכם הנהדר, והנני לשגר לכם כמה הוספות יקרות על המאמר 'סורין ממרקינ' שהבאתם בגליון פט - פרשת שופטים.

(א) בספר 'דרך צדיקים' (הנהגות והדרכות מצדיקים גדולים, מאת רבי אברהם יעלין זצ"ל בעמח"ס 'אורך אפים' ושא"ס, דף י), מביא כמה פנינים ששמע מפי הרה"ק רבי מאיר שלום מפאריסוב - קאלאשין זי"ע, בעניני יסורים:

(אות ט) פעם אחת אמר לי: מהמורי הגוף וצערו אינם מניעה מעבודת הש"י, שהרי מצינו בכל ספר תהלים שדוד המלך ע"ה יסדו בעת היותו נרדף וגולה ומצטער ביסורים.

(אות כב) פעם אחת אמר עלי בשלחנו בזה"ל: מן שלאגט איהם אין מען שלאגט איהם, זאגט ער נישט אוי איך האב געזינדיגט איך וועל תשובה טאהן, נאר ער איז א ערליכער יוד און איז מקבל יסורים באהבה (=מכים אותו ומכים אותו, אינו אומר: אוי! חטאתי ואשוב תשובה, אלא הוא ירא ה' ומקבל יסורים באהבה). ולימוד גדול יש מזה, שאם חסר מה לאדם, או שיש לו שום צער ח"ו, צריך להרגיש בזה ולזכור שהוא על ידי קלקול מעשיו ולהתעורר לתשובה, ולא להקטין הצער ולומר אהיה סבלן לקבל יסורים באהבה, ומה שאמרו שמחים ביסורים כו', היינו שישמח בזה שבאו לעוררו לתשובה.

ועיינין מה שכתב בספרו הקדוש 'נהר שלום' פרשת ואתחנן בענין תקט"ו תפחות שהתפלל משה רבינו ע"ה, ושמעתי שהה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ל כאשר נתפס לתפיסה היה בוכה מאד, והיו בני אדם תמהים על זה מדוע אינו מקיים שמחים ביסורים. ואמר **צדיק אחד** (עיינין תפארת היהודי אות קח, בשם היהודי הקדוש מפרשיסאה זי"ע) טעם על זה בדרך מליצה, מה שאמרו חז"ל בלע מרור לא יצא, והיינו שאם ניתח ח"ו מרירות לאדם צריך להרגיש בו, וכנ"ל.

(אות כו) פעם אחת עמדתי לפניו בתוך דחק גדול מקיבוץ אנשים אשר דחוקני, ואמר לי מען ברעכט דיר גוט דיא ביינער, עס הארט דיר גוט, עס דארף זיין איין פארגעניגען ותענוג ונייחא לנפש (=שבורים לך את העצמות? זה מעיק עליך מאוד? זה צריך להיות הנאה ותענוג ונייחא לנפש).

(ב) ובענין דלעיל בשם הרה"ק מרוזין זי"ע, ראה בספר **'מכתבי אליהו'** (בארדיטשוב תרנ"ד, עשרה מאמרות חלק ב', שערי אהבה מאמר ב') מביא בשם הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע:

"ואדמו"ר הקדוש (מהרא"י מסאדיגורא זי"ע) אמר, אין יסורים בלא חטא, אם לא הצדיקים אשר מקבלים עליהם יסורים עבור עון הדור. כאשר אמרו לרבי אלעזר בן פדת מהשמים, אי בעית אחריב עמלא ואולי תיבאר בשעתא דמונא. ובזוה"ק איתא עמלא קאי על הגוף. ואמר בזה"ל, לדעתי הוא דבר פשוט אשר רבי אלעזר בן פדת היה מהצדיקים אשר קיבלו עליהם יסורים עבור הדור, ואמרו לו מהשמים, אם אין רצונך בהייסורים, אחריב הדור הזה ואברא דור אחר, ואפשר גם דור אחר לא יהיו מתקונים, ויהיה עוד מוכרח לקבל יסורים עבורים, ולכן אמרו לו 'אולי וכו'. והשיב, כולי האי ואולי ועוד אפשר לא בעינא, עכ"ל.

"וכן מובא בגמרא חגיגה, ששאל אותו חביבין עליך יסורים, והשיב לא הן ולא שכרן, כי ידע בוודאי אשר נתקן כבר עון הדור.

"ושמעתי **מאדמו"ר הקדוש מריזין זי"ע**, כאשר יצא מהאמר מקיבו, אמר בזה"ל: עלה במחשבתי להיות יושב מוחלט בבית המאסר, וראיתי אשר רצון ומחשבה זה הוא ח"ו כח מהסט"א, ובקשתי מהש"ת להוציאני מהמאסר. ואמר, להיות לי יסורים מהייסורים בוודאי זאת לא מצד הקדושה, ואם לא יהיו לי יסורים מהייסורים לא יהיה נחשב לי הייסורים ליסורים, והש"ת גזר עלי יסורים. ענין זה עמוק עמוק הוא מי ימצאנו, עכ"ל הטהור'.

בברכת כתיב"ה וחתימה טובה

יחיאל מיכל זילבערמאן, לעיקוואד יע"א

התשובה - למעלה מן הזמן

כח התשובה הוא על ידי בחינת 'למעלה מן הזמן' והוא יסוד התשובה | עבירות של שנים רבות - נתקנות ברגע אחד של תשובה | בעת התשובה הקב"ה מעיד עליו שלא ישוב לחטאו כי לפניו אין 'זמן' | על ידי התשובה למעלה מן הזמן מעלה את הרצון והמחשבה שהיו לו בעת החטא ונשאר רק מעשה זהו כשוגג

מספר ימיך אמלא' (שמות כג, כו) - למעלה עומדים כל הימים שאדם חי על פני האדמה, כי שם למעלה מן הזמן ולמעלה מן המקום. ואם אדם חוטא ר"ל באיזה יום, חסר למעלה היום, או שמקולקל. ואם אדם חוזר אחר כך בתשובה, אומר לו הקב"ה 'את מספר ימיך אמלא'. עד כאן לשונו הקדוש. **וכאשר סיים מאמר זה, אחזה מוריות נוראה עד שהיה נראה בו אותות כלות הנפש ממש, ועיני הכל ראו בפומבי איך עושים תשובה, ואי אפשר לצייר עלי הגליון תנועה פנימית. אשרי עין ראתה זאת.**

במשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ע הובא ענין זה בהרחבה גדולה, בדרשה שנשא בשבת שובה שנת תרס"ט בבית הכנסת הישן בקראקא, וכה דבר בקדשו בטוב טעם ודעת (אוצרות יוסף דרוש ג, פסקא ו-כא): **"עוד יש להבין ענין התשובה על מה שעבר, דנפש הישראלית היא חלק אלוהי"** (ענין ליקוטי תורה פרשת בראשית ד"ה הגה), וכששב - שב לשורשו, לו יתברך, כטעם 'שובה ישראל עד ד' אלוהיך' (הושע יד, ב), שעל ידי התשובה מגיע אליו יתברך, וכדרשתם ז"ל (יומא פו). **גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, והיינו שמגיע את האדם אל השם יתברך.**

"וברמב"ם הלכות תשובה (פ"ה ה"ו) ז"ל: גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר 'שובה ישראל עד ד' אלקיך', ונאמר (עמוס ד, ו) 'ולא שבתם עדי נאם ד', ונאמר (ירמיה ד, א) 'אם תשוב ישראל נאם ד' אלי תשוב', כלומר אם תחזור בתשובה - בי תדבק, עכ"ל. הרי שהשב דבק בהשם יתברך.

"והוא יתברך הוא למעלה מהזמן" (ענין רמב"ן פרשת שמות ג, יג ד"ה ועוד דרשו), ועל כן גם הבעל תשובה בא למדריגה למעלה מן הזמן. ונמצא שאותו החרטה והרצון הטוב שיש לו עתה - כאילו היה עם החטא יחד, דלא שייך עבר והווה, כיון שהוא למעלה מן הזמן, ונמצא שבשעת החטא היה רצונו נגד המעשה, והיה רק מעשה - בלי רצון ומחשבה, ואדרבה - הרצון והמחשבה היו להיפוך, ועל כן הוי שוגג גמור, ודו"ק היטיב.

"זהו טעם 'תשב אנוש עד זכא ותאמר שובו בני אדם' (תהלים צ, ג), ואיך מועיל תשובה וחרטה שיש לו עתה על מה שעבר, לכן בא הכתוב ופירש (שם שם, ד) 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמו', כלומר שאתה יתברך למעלה מן הזמן... ועל כן בבוא הבעל תשובה אליך, מדרגתו גם כן למעלה מן הזמן, ולכן מהני התשובה שפיר כנ"ל, ודו"ק היטיב.

"ועל כן גם כן בעכו"ם דאינם חלק אלקי, ואין מגיעים בתשובתם אליו יתברך, לכן תו שפיר לא מהני תשובה ששב עתה על מה שעבר תחלה, ודו"ק".

קדמו לעולם, ומנייהו - תורה ותשובה, והזמן עצמו הוא מכלל הנבראים (מורה נבוכים פתיחת ח"ב הקדמה החמש עשרה), ראה שם בארוכה.

(ז המשך לשונו: 'ועיני תורת העולה (ח"ג פרק נט ד"ה וזהו), דמפאת שהוא יתברך למעלה מהזמן, נקרא כל המשך זמן שהוא אצלו יתברך רק יום אחד. וזהו 'ביום עשות ד' אלקים ארץ ושמים' (בראשית ב, ד) - אף שנבראו בשבעה ימים, עיני שם היטב, וכך כאן, אומרנו 'כי אלף שנים כיום אחד', היינו גם כן שהוא יתברך למעלה מהזמן, ועל כן הכל כיום אחד".

והוא הענין שיפה כוחה של תשובה להפוך ברגע אחד עבירות רבות שנעשו במשך שנים ארוכות ר"ל, כי כיון שאין הזמן שולט בתשובה, אין שום משמעות לזמן העבירה לעומת זמן התשובה, והכל נתקן כאחד. **וכפי** שהרחיב לבאר הענין בספר 'עמוד העבודה' להרה"ק רבי ברוך מקאסוב ז"ע מתלמידי הבעל שם טוב הקדוש ז"ע (דרוש שלישי לתשובה אות כג-כו): **"ענין התועלת של התשובה הוא פלא גדול. שלכאורה היה נדמה לשכל אדם, אם אדם יחטא עשרים שנים רצופים, שלא יועיל לו תיקון אם לא בתשובה ומעשים טובים גם כן משך זמן עשרים שנים** כפי שיעור זמן חטאו. ואף זה אפשר לא יועיל, כי מה שמטיב מעשיו בעשרים שנים, די לו שיפקיע את עצמו ולא לתקן עשרים שנים אחרים שחטא בהם, ומה שעבר עבר, ומי יוכל לתקן מה שכבר עבר, הוא פלא גדול, שבשעה אחת בתשובה ומעשים טובים יספיק לו לתקן כל זמן ימי חייו שחטא בהם. וזהו מחסדו ומטובו יתברך הגדול".

וממשיך ומבאר: "ומכל מקום הענין הוא מוסבר בשכל. כי הנה ידוע שלמעלה בעולמות העליונים שהם אורות רוחניים, אין שייך בהם תפיסת מקום ולא המשך זמן, רק בעולם הזה שהוא עולם הגשמי יש שייכות לעניינים אלו... ולכן התשובה שאינו מבחינת הזמן, תוכל שעה אחת בתשובה לספוג מעשה של שבועים שנה או של ששים שנה".

הרה"ק בעל 'שם משמאל' מאסכתשאב ז"ע מבאר בה"ז את התנאי שהתנה רבינו הרמב"ם ז"ל על התשובה, שצריך 'שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטאו עוד'. ולכאורה קשה, 'הלוא אדם נידון לפי מעשיו של עכשיו' (ענין ראש השנה טז, ורש"י שם ד"ה שנאמר), ומה לי התנאי שלא יעשה מכאן ולהבא. אך העניין הוא שבשבעה דברים שנבראו קודם שנברא העולם, אחד מהם היא תשובה (פסחים נד), והזמן הוא גם כן נברא, כמו שכתבו הקדמונים (ראה אוצרות יוסף דרוש ג פסקא ח), וממילא כשאדם עושה תשובה גמורה הוא בא למעלה מן הזמן גם כן, ולומר שעכשיו הוא כך ואחר כך ישתנה היא בחינת זמן, שהזמן אינו שווה אצלו, מה שאין כן אם אדם עושה תשובה גמורה ובא למעלה מן הזמן, ממילא מעיד עליו השי"ת שלא ישוב לחטאו עוד, וזה בעצמו היא תשובה גמורה".

הגאון רבי שלום אליהו שטאם זצ"ל רב העיר האראדאק, מספר בספרו 'זכר צדיק' (דף ט) על רבו הרה"ק רבי אהרן מקוידניוב ז"ע, מה שאמר על כוחה של תשובה שלימה לתקן את אשר העוה האדם בימים מקדם:

"פעם אחד בפרשת משפטים שמעתי ממנו: 'את

בבית מדרשו של הרה"ק רבי דוד מדינוב ז"ע בעל 'צמח דוד' לילה כיום האיר. חשובי החסידים ישבו ושוחחו בדברי תורה וחסידות העומדים ברומו של עולם, עד שבאו לכלל ויכוח בדרכי העבודה הישרה. מה עדיף, האם לנוח בלילה כדי שיוכלו לעמוד באור הבוקר ולעסוק בעבודת ה', או אולי מוטב להיות ניעור בלילה ולעבוד את השי"ת.

התלהט הויכוח ביניהם, זה אומר בכה וזה אומר בכה, ראיות והוכחות עלו על שולחנם לכאן ולכאן ולא יכלו לבא לעמק השהו". אמרו החסידים לנפשם: "אילו היתה לנו אפשרות לשאול את פי רבינו הקדוש, בודאי היה מאיר לנו את הדרך נלך בה".

לא עברו רגעים אחדים, והרה"ק מדינוב פתח את דלת חדרו הסמוך לבית המדרש, ושאל את החסידים הנוכחים שם: "מה אתם עושים כאן באישון לילה?...". מיד הבינו החסידים שבשאלתו של הרבי כבר קיבלו את התשובה לשאלתם.

נשא הרה"ק מדינוב את דברו ואמר: "כתוב בתורה (שמות כב, כא) 'אם חבל תחבול שלמת רעיק עד בא השמש תשיבנו לו כי הוא שמלתו לבדו וגו' במה ישכב' וגו'. הנה כשאדם נותן פקדון לחברו לשמור עליו, והלה אינו עושה את תפקידו כראוי ואינו משיג עליו די צרכו, הרי כשבעל הפקדון מקבלו בחזרה הרי הוא מנקה ומתקן את הפקדון על צד היותר טוב. וכן הוא בנשמת האדם, יש בנו חלק אלוהי ממעלה, הוא הנשמה שהיא פקדון של השי"ת שהפקיד אצלנו, אבל אין אנו משיגים עליה כהוגן שתהיה נקיה מכל סיג ופגם, ועל כן צריך האדם לישון בלילה, ואז עולה נשמתו אל בעליה - הקב"ה, והוא מנקה ומתקן אותה היטב עד שמחזירה לאדם בבוקר נקיה וטהורה, וזו כוונת הפסוק 'בידך אפקיד רוחי'...".

סיים הרה"ק מדינוב את דבריו הקדושים ואמר: "ואם תשאלו אותי, הלא הבעלזער רב (הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ע) אינו ישן (כידוע, שאמרו עליו שהיה ער יותר מאלף לילות בתורה ובעבודה), אין זו שאלה, שהרי הוא למעלה מן הזמן, וגם ביכולתו להחזיר את כל העולם בתשובה בזמן קצר, ומה שאינו עושה כן, כי גם הקב"ה ביכולתו להפליא פלא כזה ואינו עושה זאת...".

יסוד מוסד זה בתורת התשובה שהיא למעלה מן הזמן, כתב בספה"ק 'מאור עינים' (ליקוטים ד"ה כתיב בכל דרכיך דעה), ש'העולם הוא בזמן, אבל קודם העולם לא היה בחינת זמן כלל, לכן אין זמן בתיקון התשובה, אלא ברגע - כיון שבא למעלה מזמניות, ולכן כהרף עין מתקן הכל, ואין צריך שהיית זמן, ומי שידמה בדתו שתשובה תליה בזמן, אין זו תשובה שלימה".

(א) ראה שו"ת 'ערוגת הבשם' או"ח סימן א, שדן בארוכה בשתי דרכים אלו.

(ב) תולדות המחבר שבסוף ספר 'צמח דוד' (פרק שני עמוד טו), בשם הרה"צ מטיסמניטש ז"ל בשם דודו הגה"צ רבי אלעזר הרב האחרון מלאנצנהוט זצ"ל.

(ג) וכן כתב באור לשמים' פרשת בא (ד"ה שבעת ימים): "על כן אם אדם עובר עבירה ח"ו ואינו עושה תשובה, תיכף הוא נדבק ח"ו בבט"א, אבל כשעושה תשובה ומתחרט וצועק, הוא ממשך עליו מחילה

טעם שחליצה מוטעת כשירה

בגמרא יבמות (ק), חליצה מוטעת כשירה, גט מוטעה פסול. בשאלות פרשת תצא (שאלתא קט) נראה טעם החילוק, דבחליצה כתיב (דברים כה, ט) 'וחלצה נעלו', ולא הזכר מעשה האיש, על כן גם כשהאיש מוטעה כשר, מה שאין כן בגט דכתיב (שם כד, א) 'וכתב ונתן', על כן בעיני רצונו הגמור, לא שיהיה מוטעה, עיין שם היטב.

והוא דלא כש"ס כתובות (עד), דהטעם בחליצה דכשירה, משום דהוה ליה תנאי שאי אפשר לקיים המעשה על ידי שליח, ועל כן התנאי בטל.

ונראה שהשאלות לטעמיה, דפסק (שם) כריש לקיש (כתובות שם) דאפילו באומרים לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה - נמי חליצתה כשירה, וזהו טעות לגמרי, ולא שייך כאן טעמא דתנאי שאי אפשר לקיים כו', ועל כן פירש הטעם משום דלא בעיני רצונו, עיין שם היטב.

ביאור דברי רב יצחק שפּהא היה מבבל ומארץ ישראל

בגמרא בבא בתרא (קנח), אמר רבי זירא, שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים. ועיין תמורה (טט), אמר רבי אבא, ידע בְּהָא לשנויי שמעתא, ואי לא דסליק התם לא הוה ידע, דארץ ישראל גרמה ליה. אמר ליה רב יצחק, בהא מִיָּן וּמִיָּן הוה. ובתוספות שם (ד"ה בהא): פירוש, בהא מארץ ישראל ומבבל היה תלמיד חכם, ולא מהניא זכותא דארץ ישראל.

לרב יצחק אויר ארץ ישראל מחכים
רק למי שהוא תלמיד חכם קודם שכן

ונראה, דודאי לא פליג רב יצחק אהא דרבי זירא דאירא דארץ ישראל מחכים, ובכתובות (ע"ה) מאמר רבא, וחד מינן כי סליק להתם - עדיף מתרי מינייהו כו', רק דרבי אבא אמר שם, דבהא מועיקרא לא ידע לשנויי שמעתא, ואם כן לא היה תלמיד חכם מתחלה, והועילה לו זכות ארץ ישראל להעשות תלמיד חכם. ועל זה פליג רב יצחק, דאין זכות ארץ ישראל מועלת לזה, ורק מי שכבר היה תלמיד חכם, אם עולה לארץ ישראל

מתחכם יותר. וזהו שאמר 'בהא מכאן ומכאן הוי', פירוש, מבבל ומארץ ישראל היה גדולתו, דאילו לא היה תלמיד חכם מתחלה בבבל לא היתה זכות ארץ ישראל מועלת לו להעשות תלמיד חכם, וארץ ישראל נמי הועילה לו להתחכם יותר - מה שאילו היה נשאר בבבל לא היה מתחכם כל כך, וזהו מכאן ומכאן הוי, ודו"ק. וזה שכתבו התוספות 'ולא מהניא זכותא דארץ ישראל', היינו שאין מועלת למי שאינו תלמיד חכם.

אר"י מחכים גם למי שאינו תלמיד חכם קודם
אלא שבהא כבר היה תלמיד חכם מתחלה

ויש לומר עוד, דגם לרב יצחק מועיל זכות ארץ ישראל להעשות תלמיד חכם גם מי שאינו, ורק במציאות הוא שנחלק על רבי אבא, ואמר, דאצל בהא לא היה כך, רק דגם מתחלה היה תלמיד חכם, ובארץ ישראל נתחכם ביותר, וזהו 'מכאן ומכאן הוי'. ומה שכתבו התוספות, 'ולא מהניא כו', כוונתם גם כן על המציאות, היינו דלא היה מהניא ליה זכותא דארץ ישראל, ולא היה הדבר כן אצלו, כי הוא גם מתחלה היה תלמיד חכם. וזה הלשון האחרון נראה עיקר.

הפסק עמודא דנורא בין דידיה לדעלמא
רק במי שקיים כל התורה שאינו צריך לעולם נראה להבין מאמר אחד בכתובות (ע"ה) ז"ל: רבי חנינא בר פפא כו' כי הוה קא ניחא נפשיה, אמרו ליה למלאך המוות זיל עביד ליה רעותיה וכו'. אמר ליה, אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב בה

דלא קיימתיה וכו'. כי נח נפשיה, איפסיק ליה עמודא דנורא בין דידיה לדעלמא כו', אמר אבוי לאפוקי ממאן דלא קיים אפילו אות אחת (עמוד זה בא להוציא מעלו מי שלא קיים את כל התורה - כמו שקיים הוא, רש"י), עכ"ל הגמרא, עיין שם היטב. ומבואר כי הפסקת עמודא דנורא בין דידיה לדעלמא הוא רק למי שקיים את כל התורה - בלי חסרון אף אות אחת.

ועל פי דרכינו (שב דנחמתא אות ה פסקא יח-ג) מובן הענין, כי כבר כתבתי (שם פסקא יד) דלריש לקיש (סנהדרין קיא), בעינן באמת קיום כל התורה, כי בלי זה לבוש הנפש חסר - ואין לבוא אל שער המלך בלבוש חסר, ורק רבי יוחנן (סנהדרין שם) סבירא ליה דאף בחסרון מצוות לאדם - עם כל זה נמשכת לו קדושת המצוות הַהֵמָּה מכלל ישראל, שנתקיים ביניהם גם המצוות ההם. והילכתא כוותיה דרבי יוחנן לגבי ריש לקיש כמו שמוכח ריש פרק החולץ (יבמות לו), עיין שם.

אולם על כל פנים מי שחסר לו אף מצוה אחת, אם כן בלבוש וקדושת הנפש הנקנית במצוה זאת צריך הוא אל כלל ישראל, ועל כן אי אפשר שיזכה להפסקת עמודא דנורא בין דידיה לדעלמא, כי הפסקה זאת נראה הוראתה על שאינו צריך אל העולם כלל וכלל, וכי גם מפאת עצמו - מבלי חיבור אל העולם כלל - הוא אדם שלם הלבוש וקדושת הנפש. ועל כן אי אפשר שתהיה הפסקת עמודא דנורא כי אם במי שקיים כל התורה, ושפיר אמרו דאתי לאפוקי ממאן דלא קיים אפילו אות אחת, כי אפילו בחסרון אות אחת שוב אי אפשר שתהיה הפסקת עמודא דנורא בין דידיה לדעלמא, כיון שצריך הוא אל העולם בקדושה הנקנית באות ההוא.

האם יש להוכיח ששפחה מתה אסורה בהנאה

עיין בכתובות (ע"ט), דסבירא להו לרבנן דחנניה, דולד בהמת מלוג לבעל, וְלַדְּ שפחת מלוג לאשה. ופריך התם דמאי טעמא דרבנן, דממה נפשך, אי חיישי למיתה אפילו ולד בהמת

מלוג נמי לא (דחיישין שמת תמות הבהמה, ואי אמרת דולד לבעל, לא יהיה לאשה שום שיוח), ואי לא חיישי למיתה אפילו ולד שפחת מלוג נמי. ומשני, לעולם חיישי למיתה, ושאיני בהמה דאיכא עורה, עכ"ל הגמרא. ומוכח קצת דשפחה מתה אפילו עור שלה אסור בהנאה.

אולם יש לומר, דמן התורה שפיר שרי בהנאה, ורק מדרבנן אסור. דכמו דבעור ישראל מת כתבו תוספות זבחים (ע"ה) (ע"ה ובטריפה) דמותר בהנאה מן התורה, ואסור מדרבנן מכח הגזירה דשמא יעשה עורות אביו ואמו שטיחין (חולין קכב), עיין שם היטב, אם כן יש לומר דהוא הדין בעבד ושפחה אסור כל הגוף עם העור בהנאה מכח זה.

ואם שבעבד לא שייך גזירה דשמא יעשה עורות אביו כו', דהא אינו מצווה בכיבוד אביו, שהרי אינו מתייחס אחריו כלל (עיין יבמות סב), עם כל זה שייך גזירה דשמא יעשה עורות אמו שטיחין, כיון דבכבוד אמו מצווה, שהרי מתייחס אחריה, דוולד שפחה כמותה (קידושין סו).

ואם כן כיון דשייך זאת הגזירה אטו בן השפחה, שפיר אסור שפחה מתה לכל העולם, כמו שאסרו עור ישראל מת לכל העולם מכח הגזירה דשמא יעשו הבן שטיחין. ואם כן שפיר אמרו שם בכתובות דבשפחה מתה ליכא שיוח, כין שאסורה בהנאה מדרבנן, ואכתי אין ראייה מזה שאיסור הנאה שלה מן התורה.

(א) רבינו בבית האוצר כלל ח אות ב ד"ה והנה בגוף, דן אם עבד מת מותר בהנאה, והביא סתירות בזה.

גדולי ישראל מתרגשים

הספר החביב
על גדולי ישראל
בדורות האחרונים
אתוון דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות
מן הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע
החוסר על מילין הירושם בש"ס ומעני
דיעה מוכחית בתורת עזריהו התלמיד
לאשכנזי. הערות ותוספות בגדולי וצדיקי הדורות
על ספר 'אתוון דאורייתא'

י ו ז א ל א ו ר
בטהודרה מחודשת וטפוארת

למנוח ספסוף גרשון הפריים שחולחל עד ג'תשס"ו
טל: 1800-200-855 אוהבי תורה

להשיג בתנויות הספרים המוכרות
סניף אוהבי תורה

המחנה
הירושלמי
בבית ה'ר"ק
כ"ב מי שיישע
בהפסקת
החיבורים
שלי - אחיה
לדלוקין
ישר בעיני
העליון!

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com